

ԺԱՆՕՐՈՒԹԻՒՆՔ

Տնօրէնութեան ստորագրութիւնն
է Գ. Գ. ԳԱՐԻՍԻԱՆ
Հանդիսին վերաբերեալ նամակ կամ գր.
նաւթին Տնօրէնին պիտի ուղղուի իմամ
Ալի Խան Կ. 15
Հրատարակի ամէն ամսոյ 1ին 11ին 21ին
Տարեկան գինն է 50 շուրուշ:
Ծանուցման տողին 1 ղշ:
Դասքս երկուք քաղցրեղան ծախքը
ամսոյին վրայ է:

ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

ԻԶՄԻՐ Սիմնաբեկեան Գարուծիւն աղա
ՆԻԿՈՒՄԻՒՄ Մուրաթեան Գ. Տ. աղա
ԳԱՐՏԻԶԱՅ Մինասեան Թորոս աղա
ՀԱԼԷՊ Քիւրքճեան Զովհանէս աղա
ԿԱՐԻՆ Մարտիրոսեան Պետրոս աղա
ԱՐԱՅԻՐ Մամսեան Ճիւղեան աղա
ԵԳԻՊՏՈՍ Կարապետ. Պօղոս Եփէնտի
ՏՐԱՊԷԶՈՆ Մուրաթ. Երզնէ. Բաղա
ՔԻՐԱՍՏՈՆ Մաղմանեան Գ. Խ. աղա
ՏՓԽԻՍ Կ. Հոնուտեանց Պետրոս աղա

Ս Է Ր

Տ Ա Ս Ն Օ Ր Ե Ա Յ Հ Ա Ն Դ Ե Ս

ՈՒՍՄԱՆՑ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳԵՂԵՑԻԿ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳՆ ՈՒ ՍՍՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շարունակութիւն Տես թիւ 7, 9, եւ 11

ԺԱ.

Տեսանք թէ Սահմանադրութիւնն առաջին անգամ ինչ
պէս զօժէ իշաւ ցաւալի կրից, զոր դարձեալ նշաւակել չենք
ուղեր, չին պատակաւորութիւնը չնորոգելու համար: Տեսանք
նմանապէս որ Սահմանադրութեան դադարաբեր, հուսկ ու
րեմն յաղթական պիտի ելնէր մրցանքէն: Իրաւ է որ անի-
կա կործանեցաւ, այլ այն կործանումն անդամանէ՞ր էր ար-
դեօք: Մինչև ցերեք Ազգն անանկ երեքեալ և տատանեալ
պիտի մնար, ե՞րբ Պատրիարքի ընտրութիւն պիտի ըլլար,
ե՞րբ Ժողովներու կազմութիւնը կանոնաւոր կերպով պիտի
կարգադրուէր, ո՞վ երեսի վրայ մնացած գործերը պիտի տը-
նօրինէր և վերջապէս ո՞վ պիտի ներկայացնէր Հայ Ազգը
մեր Օգոստոսիաւ ինքնակալին կառավարութեան յանդիման:
Առանց Ազգին մէջ խռովութեան բոցը զայրացնելու, ան-
հրապարտ էր որ յետագէմ մասը դարձեալ իր վաղեմի իշխա-
նութիւնը հաստատէր, ուրեմն Սահմանադրութիւնը միայն
կարող էր, իբրև հաշտութեան ծիածան, բոլոր երկպառա-
կութիւնները մարելով, ազգային նաւը խաղաղ նաւահան-
գիստ մը հասցունել: Բայց Սահմանադրութիւնն պարզապէս
այն ցեցակեր տետրակը չէր, Սահմանադրութիւնը պիտի
ըլլար Հայոց ազգին արդի վիճակին բաղձնաց յարմար, և
բարեխնամ Տէրութեան ամէն ազգաց շնորհած արտօնու-
թեանց վրայ հիմնեալ բարեկարգ և ազգոյ վարչութիւն մը,
կանոնաւոր օրէնսդրութեամբ խարոխեալ: Մեծապէս կը սը-
խալէին անոնք որք կը կարծէին թէ ասանկ վարչութիւն մը
Բ. դրան քաղաքականութեանը չհամաձայնիր: Օգոստո-
սիաւ ինքնակալին կառավարութիւնը իւր հաւատարիմ հպա-
տակաց բաղձնաբը միշտ դիտէ կատարել, միայն թէ օրինա-
ւոր կերպով ինչորեւէ ըլլան: Ուստի պէտք էր նախ որ մեք
մեր երկպառակութիւնները ձգէինք, վասն զի կառավարու-
թիւնը միայն խռովութեան առջին առնելու համար հին
Սահմանադրութիւնն արգիլէր, խռովութիւն մը, որ ստոյ-
գը խօսելով, Կուցէ առաւել ևս աղետալի վախճան մ'ունե-
նար եթէ թող տրուէր մեզ տակաւին մեր վէճը նոյն մոլեգ-
նութեամբ շարունակելու: Սակայն Բ. դրան շնորհած ար-
տօնութեանց վրայ հիմնեալ և վաւերացեալ Սահմանադրու-
թիւն մը թէ՛ Ազգին և թէ՛ Տէրութեան, աւելի օգտակար
էր քան թէ վնասակար: Ի հնուց անտի Հայերն՝ Օսմանեան
պետութեան, խոհեմ՝ Ժիր՝ և պարկեշտ հպատակներն ե-
ղած են: Անոնք՝ նոյնպէս Օսմանեան ազգին հետ ամեն ազ-
գերէ առաւել մտերիմ և ընտանի են, ուստի յաճախ մեր բա-
րեգութ և հզօր ինքնակալները Հայոց աւելի սէր և աւելի
համակրութիւն ցոյց տուէր են քան թէ ուրիշ ազգերու:

Օսմանեանց պայծառանալէն ի վեր Հայերն անուց պաշտ-
պանութեանը ներքև մտեր և Տէրութեան շնորհները շատ ա-
ռիժներու մէջ վայելէր էին, ուստի այս անգամ ալ Հայկա-
զրկուէին: Այդ դարուս մէջ հին դրութիւնը շարունակել ան-
հրապարտ էր, առանց ազգին կործանումը փութացնելու, որ և

իցէ կառավարութիւն, պէտք է կառավարելոց ընդհանուր ու
ղւոյն հետ համաձայնի, որպէս զի ընկերական ներդաշնակու-
թիւնը խանգարուելու վտանգի մէջ չ'իյնայ: Իմաստունն նա-
ւապէս իր ճանապարհորդաց ամեն մէկը սահմանեալ նա-
ւահանգիստն հանելու պարտաւոր է: Ասանկ ալ քաղաքագէտ
կառավարութիւն մը, Ժողովրդոց տրամադրութիւնն հասկնա-
լով ինքն անոնց առաջնորդ կանգնելու է յառաջադիմութեան
և բարեկարգութեան շաւղին մէջ: Անգլիացի երեւելի պաշ-
տօնակալ մը, Յոր Ռօպերթ Բիլ, ըսած է « Բարեկարգու-
թիւններ ընենք, յեղափոխութիւններէ խուսափելու համար »:
Փորձը ցոյց տուաւ որ մեր մէջէն դաս մը մարդիկ, կարևոր
բարեկարգութեանց դէմ պատերազմ ընուն համար խռովու-
թիւնն օր ըստ օրէ զայրացաւ, որով ազգն ալ, կը ցաւինք ը-
սելու, ստիպուեցաւ երբեմն իր արժանաւորութիւնն աղար-
տող միջոցներու դիմել: Սակայն ազգին բոլոր զանգատը,
բոլոր դժգոհութիւնը իւր անգամոց մէջ արմատացեալ ան-
կարգութիւններուն դէմ էր: Այն անկարգութիւնները ար-
մատաբի խել, նոր և բարեկարգ վարչութիւն մը շնորհել,
վարչութեան մը որ ո՛չ թէ քաղաքական, այլ միայն Հայոց
անական կառավարութեան պիտի հսկէր, այն պիտի վարչութիւն
մը շնորհել, կ'ըսենք, Հայ ազգին յաւերժական երախտագի-
տութիւնը զրաւել էր: Որ և իցէ խռովասէր կուսակցութեան
մը յաղթութիւնը ազգին կործանում է՝ անիկա աւերակ-
ներու վրայ իւր իշխանութիւնը պիտի հաստատէ, և դաս մը
զինքն ատող մարդոց վրայ պիտի հրամայէ, իսկ բարեկարգու-
թեան յաղթութիւնը, քայքայեալ շէնքը նորոգելու կը նայի
և վերջապէս հաշտութեան դրօշակը կը կանգնէ: Ո՛չ որ կըր-
նայ ըսել թէ՛ Սահմանադրութիւնը բարեկարգութիւնն է,
Ո՛չ որ կըրնայ պնդել թէ քանի մ'անձանց ինքնիշխանութիւնը
— թո՛ղ այն անձինքը կըրն ըլլան կամ ազնուական կամ հա-
րուստ — երբեք կրցած է ընկերութեան մը վիճակը բարե-
լաւել: Ամեն մէկ անհատ իր մասնաւոր ջանքով կըրնայ
յառաջ երթալ և ամեն մէկ ընկերութիւն իր մասնաւոր շար-
ժումներով կըրնայ առաւել բարձրագոյն աստիճանի մ'ել-
նել, ապա թէ ո՛չ միշտ ամօթալի մանկութենէ մը — որն որ
միշտ պաշտպանուելու հարկ ունի — չ'կըրնար զերծանիլ: Քա-
ղաքակրթեալ Եւրոպան այնչափ դարերէ ի վեր ունեցած
փորձառութեամբ, այժմ ըստ մեծի մասին Սահմանադրա-
կան է, ուստի արեւելեան երկիրներու մէջ մեզի պէս փոք-
րիկ Ազգի մը դէպ ի յառաջադիմութիւնը ըրած առաջին
գողգոթ քայլը տեսնելով — եթէ չ'ենք սխալիր — իր համակ-
րութիւնը չ'զլացաւ, և նոյն իսկ օտար տէրութեանց լուծին
տակ զտնուող ազգայինք, Տաճկաստանի Հայոց գովելի փա-
փաբը տեսնելով ուրախակից եղան անոնց: Ազգն առանց
զանգատանաց, առանց տրտունջի, վստահութեամբ Տէրու-
թեան վճռոյն սպասեց և այն ալ իւր ակնկալութիւնն ի դե-
րե չ'հանեց: Սահմանադրութիւնն, երկու տարուան անձ-
կութենէ ետքը դարձեալ շնորհեցաւ, և ասով խնդրոյն ա-
ռաջին շրջանը գոցուելով, կը մնայ մեզ երկրորդ շրջանը հա-
մառօթիւ ազգէ անցունել:

(Մնացեալը հետեւեալ Բերթով)

(ԼԸ ԲՐՕԿԵՆ)

Այս է այն փառաւոր տիտղոսը, զոր զաղղիացի երեւելի մատենագիրն Էտմոնթ Ապու ընտրած է իւր նոր 'իւրոյ ընծայած մէկ աշխատասիրութեանը : Թէպէտ մեք ոչ տակաւին այն մատենագիրներն ունինք, որոց գործերը դարերով ապրելու սահմանուած են, և ոչ ալ ան հասարակութիւնը, որ հաղարար օրինակները մեկ շաբթուան մէջ կապանէ, թէպէտ մէք մտաւորական կեանքն ինչ ըսել է չենք գիտեր տակաւին, սակայն փափաքելի է մեզ ուրիշ ազգաց գրական և մտաւորական շարժումները մերայնոց ալմատնանիչ ցուցնել, որպէս զի գուցէ մեք ալ, օր մ'անոնց հասնելու կարող ըլլանք : Այս զէնք ուրեմն Պ. Էտմոնթ Ապուի գործոյն վրայ մասնաւոր տեղեկութիւն մը դրել, բայց առ այժմ մեր աշխատութիւնն ուրիշ ատենի թողուլ, հետեւեալը Սէէլ լրագրոյն մէջ հրատարակուած յօդուածէ մը քաղել արժան կը համարիմք :

« Յառաջագիմութիւն : Փառաւոր բառ մը : Ոքքան կուսակիցներ ունի, ինչ բանակ իր ետեւն կը քալէ, ինչ քան գրօշակներու վրայ ոսկեղէն տաւերով կը փայլի :

« Միայն ասիկայ ալ յառաջագիմութիւն մ'է. դեռ քառորդ մը դար չ'կայ, բանի մը կուսակցութիւններ ընկերութեանց յառաջագիմական զարգացումը կ'ուրանային : Ուր են այն կուսակցութիւններն, ո'ւր են երկկուան տեղացած ձիւները : Այս օր ամեն մարդ յառաջագիմութեան կուսակից է, մեծ բառով մը, որ և իցէ դրութիւն ծածկելը դիւրին է, ինչպէս որ դրօշակը վաճառքը կը ծածկէ :

« Ոմանց միտքը լուսաւորելու և ոմանց օգնելու համար երիտասարդ և քաջ ոգի մը, Պ. Էտմոնթ Ապու, աշխատութիւն յանձն առնելով, ուղիղ զգացմամբ և սիրտով լեցուն գրքի մը մէջ, յառաջագիմութեան գաղափարը մեկնէր, և ամենուն հասանելի ըրեր է : Անիկա մէծաֆիլիքայի և փրկաբանական սահմաններու մէջ ինկած չ'է : Յառաջագիմութիւնը, ո'չ վարդապետութիւն մ'է, ո'չ սկզբունք մը, և ո'չ տեսականութիւն մը, այլ իր մը, և յառաջ գալով բոլոր մը :

« Շատ կանուխ ատենէն կենաց դժուարութիւններուն հետ մրցելով, Պ. Է. Ապու իրեն ասպարէզ ընտրած է մըրցանքը : Իր համոզումները, նախ երեքեալ և անորոշ, երկայն տեւած չ'են, և վայրկեան մ'էկեր է, ինչպէս որ ինքը կ'ըսէ, երբ մարդս հոգնելով նսեմ պողոտայ մը կը հասնի, և գլուխը ափեղուն մէջ ընկզմելով կենաց բաններուն ինչն ու ինչպէս կը հարցունէ :

« Անշուշտ, մարդս միայն հացով չ'կերակուիր, իր ուղին բարձր տենչանաց հարկաւորութիւն ունի, և անհուն զաղանիքը չափելու համար՝ ներկայ կենաց սահմաններէն անդին կը թռչի : անսահման իրեն իբրեւ ժառանգութիւն կ'ընտրէ և յաւիտենականութիւնն իբրեւ փափաքեալ երազ մը : Բայց այս հարկերս կրնան գոհ լինիլ առանց իմացութիւնն ու միտքն իրենց իրաւունքը կորուսանելու :

« Պէտք է կրօնական ուխտի մը մտնել և քահանայի մը առջին ծունր դնել, ապագայից և գաղտնեաց նկատմամբ որ և իցէ դրութիւն մ'ընդունելու համար : Ոչինչ է հապա աշխարհիս վրայ արդարութեան, ազատութեան և եղբայրութեան թաղաւորութիւնը իրացնելու աշխատիլը : Ամենէն բարձր փառասիրութիւնն ու ամենէն եռանդուն կիրքը գոհ ընելու տեղիք չ'կա՞ն հոս : Ինչ մեծ թուի՞ որ զմեզ դէպ 'ի այնպիսի ընկերութիւն մը կը տանի ուր ամէն պարտաւորութիւնները սխալ կատարուին, ամէն իրաւունք յարգուին, ամէն հանճարներ մշակուին, և ամէն գոյութիւններ առողջմանն բարեկեցութեամբ, որն որ պտուղ է աշխատութեան - դէպ 'ի այնպիսի ներդաշնակաւոր ընկերութիւն մը, ուր իրարու օգնութիւն կ'ըլլայ փոխան զիրեարս պատուելու, ուր մէկըմէկ կըսիրեն փոխան ատելու, ուր իւրաքանչիւր որ վասնամենեցուն, և ամէնքը վասն իւրաքանչիւրոց կ'ապրին :

« Ահա այն գերագոյն նպատակն, այն երուսաղէմն, այն ապագայ Սալեմն է, Պ. Է. Ապուի նշմարածը : Իւր գրամական հանճարովը, անիկայ եղբերաւորներէ չուղեր ընկերական յառաջագիմութեան արդիւնագործութիւնը :

Անիկայ առաջին կարգի դիտութեան կը հարցունէ խնդրոյն լուծումը, վարչական դիտութեան՝ որոյ առաջին տարրներն հազիւ թէ կը թռչան : Գեղեցիկ ոճով և անսպառ եռանդեամբ զեղծումներն, անկարգութիւններն, ապիրատութիւնները կը բնէ և փրկարար դեղերը, փափաքելի բարեկարգութիւնները ցոյց կուտայ : Մէկ խօսքով կ'ուզէ որ մարդկային ընկերութիւնը զարգանայ, յառաջ երթայ, և այլ ևս չ'յապաղի՝ անցելոյն շաւիղներուն մէջ :

« Մեր յոյսերն հաստատուն են, և կը յուսամք որ արդարութիւնը սխալ յաղթ է, այլ գիտենք նոյնպէս որ յոյսը համը կ'աճի, և գաղափարաց զարգացումը նմանութիւն ունի կաղնւոյ աճելուն որ, նախ փոքրիկ կաղնի մը մէջ պարուսնակուած է :

« Շատերն այս դիրքս կարգաւոր սխալ հասկնան որ յառաջագիմութիւնը զարհուրելի բան մը չ'է, շատերը սխալ հասկնան որ մեծ գործը նախապաշարմանց և աւելորդապաշտութեանց ճմուռնէն ազատին է. շատերը սխալ իմանան թէ՛ խիղճն ասպհով դատաւոր մ'է, թէ՛ եղբայրակցութեան օրէնքն աշխարհական է, թէ՛ բարոյականն աշխարհական գիտութիւն մ'է, թէ՛ աշխատութիւնը բարոյականութեան ամենազօրաւոր տարածողն է, թէ՛ մարդս աշխարհիս վրայ առանց իբրեւ մանուկ լինքը բռնող նեցուկի մը կրնայ շրջիլ, թէ՛ բարեաց առաջինն՝ ազատութիւնն է, ինչպէս սխալ լինիլ ամենէն ազնիւն՝ արդարութիւնն է, և թէ՛ հետեւապէս պէտք է որ մարդս, ո'չ միայն ընկերական սովորութեանց, այլ և անհատական, ընտանեկան և համայնային յարաբերութեանց մէջ ալ, արդարութեան, սիրոյ և ազատութեան գաղափարն արդիւնագործելու աշխատի :

ԹՂԹԱՆՑՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւոր թղթակցութիւնք ՍԵՐ հանդիսի :

Ալեքսանդրիա, 28 Մայիս

Տեղւոյս ազգայնոց վիճակին և Սահմանադրութեան գործադրութեանը վրայօք ուղած տեղեկութիւնիդ՝ յիշատի գովութեան արժանի է, և այս փափաքը կատարել ինչպէս որ ձեր՝ անանկ մեր անհրաժեշտ պարտքը կը համարիմք : Բայց անցեալը կարի տխուր ըլլաւուն, առ այժմ զանց լինել խոհեմութիւն համարելով, և ասոր պատճառները ձեզ գիտցնել ուրիշ ժամանակի թողուլ, այսքանս միայն ձեզ հաղորդելու արժան կը համարիմք :

Ազգային բարեխնամ վարչութեան կողմանէ հոս ուղարկուած Արժանապատիւ Մեսրոպ վարդապետին ներկա յուրեմբ, Սուրբ եկեղեցւոյ մէջ օրինաւոր քուէարկութիւն ըլլալով, տեղւոյս թաղական խորհրդոյ անդամ ընտրուեցան հետեւեալ մեծարդոյ անձինք :

Թագւոր աղա Յակոբեան	32
Գէորգ աղա Լոյս պար	41
Ղազարոս աղա Տէր Գասպարեան	37
Յակոբ աղա Ալեքեան	35
Գէորգ աղա Եղսուֆեան	34

Այս ընտրութեանց տեղեկագիրը յեղիպոսու ուղարկուեցաւ, Սրբազան Առաջնորդէն և ժողովէն վաւերացուելու համար և օրերս վաւերացման կոնդակին կ'ապասուի :

Յուսամք թէ այն մեծարդոյ անձինք յորոց կախեալ է ազգային գործոց յառաջագիմութիւնն, իրենց աշխատութիւնը երբեք չ'են խնայէր 'ի սէր հայրենեաց, և խոհեմութեամբ կը վարեն արդոյ հասարակութեան սիրով իրենց յանձնած պաշտօնին ղեկը, որոյ յաջողութեանն 'ի բոլոր սրտէ բարեմաղթելով, անոր արդեանց քաղցը պտուղներն ալ վայելելու արժանի կ'ըլլանք :

Հաւել, 23 Մայիս

Ձեր 11 թուոյն մէջ Արապէրէն զրուած նամակ մը

«Այս անամը պատուէրները խորին տպաւորութիւն ըրին թիւրքիայի սահմանակից գաւառներու ժողովուրդներուն վրայ՝ որոնք անգգայ չեն կրնար մնալ իրենց հաւատակիցներու ազէտը տեսնելով։ Եւր հնազանդուած աւաններու մէջ քանի մը ռազմաւոր շինուած են որոնք ծովի եզերքը շուտով կը հաղորդեն ներսի աւաններու հետ, եւ մահմէտական ժողովուրդներու բռնի վտարանդութիւնը կը ներէ որ Ռուսի գունդերը ամեն ազատութեամբ շարժին այսուհետեւ Օսմանեան տէրութեան սահմաններուն բոլորտիքը։»

Սթեփէնօքին այս յօդուածը մեծ ուշադրութեան արժանի է, եւ ազգայինը լաւ կրնան անոր վրայ խորհիլ ու անկէ ծագելիք հետեւութիւնները գուշակել։

Երբ խորմի պատերազմը սկսաւ, Կովկասեան լեռներու մեծ մասը եւ անառիկ կողմերը ազատ էին։ Շամիլ իր դաշնակից տոհմերով կը կռուէր եւ Ռուսի տէրութեան բաւական նեղութիւն կը տար։ Եթէ Շամիլ իր յանդուգն քաջութեան հետ փոքր զօրութիւն ունենար, եթէ դէպքերու արժէքը կռէր եւ ապագայն մտածէր, այսօր ոչ միայն իր ազատութիւնը եւ իշխանութիւնը կը պահէր այլ եւ իր ժողովուրդին անկախութիւնը կը հաստատէր անդրդուելի կերպով։ Շամիլ կոյր վատահոլութեամբ լեռներու վրայ դրաւ իր յոյսը եւ դաշնադիր տէրութիւններու կողմը հակելու տեղ՝ չէզոքութիւն պահել ուղեց կաշառք ուտելով եւ անուշխոտ տուփներէ խաբուելով։ Ընդհակառակը եթէ դաշնակից բանակին օգնէր եւ իր փոքր խումբով պատերազմի դաշտին վրայ իջնէր՝ շատ հաւանական է որ հաշտութիւն եղած օրը իր անկախութիւնը երաշխաւորէր մեծ տէրութիւններու կողմէն եւ հիմա փոխանակ քաղքի մը մէջ փոխուէր հայրենի լեռներու ազատ օդը կը ծծէր։

Շամիլին անխոհեմութիւնը բերաւ կործանում եւ իր տըխուր օրինակը մեզ ցոյց կը տայ որ քաջութիւնը միայն չը բաւէր ազգի մը կեանքը ապահովելու համար։ Բազուկին քով միայն պէտք է որ դատէ, կռուէ եւ շարժելու կէտը յայտնէ բոլորտիքը եղածները մանր գնենելով։ Ժողովուրդ մը որ ընդհանուր քաղաքականութեան օրէնքներէ կը հեռանայ, որ միտքով եւ դիտութեամբ չուղղուիր եւ որ արտաքին երեւոյթներու զգայութեամբ ապրիլը շատ կը սեպէ։ Այն բազմութեան կը նմանի որ ծովու վրայ հովէն միայն կ'ապասէ իր փրկութիւնը,

Նոյնոյն անցեալ տարի, երբ Լեհաստան ոտքի ելաւ իր ազգութիւնը պաշտպանելու համար եւ երբ բոլոր Եւրոպայ կը դեղեւէր եւ չէր գիտէր ինչ կերպով վարուիլ որ պատերազմին առաջը առնուի, Չերքէզները այնպիսի անխոհեմութիւն մ'ըրին որ հիմա դիմեց կը տանի աքսոր, որ ըսել է կռուատ։ Եթէ Չերքէզները տեղեկութիւն ունենային Եւրոպայի մէջ եղածներուն, եթէ լաւ մը գնէին դէպքերը, եթէ հանդարտ միտքով իրենց շահը բնութէին եւ գուրտէն եկած սուտ ազատասէրներու զրդումին ականջ չը կախէին, մի թէ ոտք կ'ենէին, ապստամբի դրօշը նորէն կը տարածէին անպատեհ ժամանակ եւ յաղթութիւն կերպէին Ռուսիային մէկ թեւը բռնուած տեսնելով Լեհաստանի մէջ։ Եթէ, Բայց ողորմելի Չերքէզները քանի մը բախտամուկ մարդերու ըսածին հաւտացին եւ համոզուելով թէ ընդհանուր պատերազմ մը ծագելու վրայ է Եւրոպայի մէջ, սկսան իրենց հինումին զէնքերը լեցնել ու ժայռերուն ապակիին։ Որքան ատեն տեսնց իրենց երազը, Հազիւ թէ մէկ երկու ամիս։ Ուր են այն կարծուած ազատասէրները որոնք բեր խոտուամներ կընէին։ Աստուած գիտէ Եւրոպայի որ խորը եւ ինչ դուր վիճակի մէջ։ Ինչ եղան այն ժայռերը զորոնք անհպելի բերդերու տեղ գնելով կը խրոխտային։ Գուցէ աի մը փոշի որ քանի մը կտրիճներու դիակը կը ծածկէ. . . .

Այս ողբայի հետեւութիւնը անխուսելի էր մեծ տէրութիւններու արդի բանակին ռազմամեթը ճանչցողին համար։ Երբ թնդանթ մը քանի մը հաղարմեթը հետէն կը վիճէ, կը փչէ եւ երբ կուտելու արհեստը ուրիշ դրութեամբ կը կատարուի, ոչ լեռ եւ ոչ պատուար կրնան դիմանալինչ ատեն իրենց պաշտպանները կըթուլան չունին, արհեստէ զուրկ են եւ վերը յիշուած ռազմամեթին անունը անգամ

չեն լսած։ Կը կրկնենք՝ սոսկ քաջութիւնը նահատակներ պատրաստելէն ուրիշ արդիւնք չունի։

Ազգի մը անկումը միշտ տրտմալի բան է, եւ մարդ որչափ առաջունէ գուշակած ըլլայ զայն, չը կրնար անգգայ սիրտով անոր ձայնը լսել։ Երկու հարիւր հազար հոգի որոնք հիմա օտար շուներու պէս հայրենի տուններէ կը վաճառուին, մեծ ցեղ մը կը կազմեն եւ մարդկութեան ամենէն գեղանի սերունդը կը սեպուին։ Կրօնքի տարբերութիւնը եւ ուրիշ պակասութիւնները աներեւոյթ կըլլան այն սոսկալի վիշտերու եւ թշուառութեան առջեւ, որոնք իրենց կսպասեն մերկ հողի վրայ եւ անծանօթ երկրի ներքեւ։

Սիւսոն, լուսաւոր ազգեր գանձ կը վատեն հին ազգերու բեկորը ամբողջելու ու թանգարաններու մէջ պահելու համար անոնց փոշին մաղել՝ աւերակները մաքրել՝ եւ քարերը սրբել կը տան որ պատմութեան ծակերը լեցունին, որ հին եւ արդի ժամանակներու մէջ եղած վիճը ներշնայ, եւ ազգութեան կենդանի բեկորներու համար բան մը չեն ընէր եւ զանոնք կորուստէն ազատելու միտքով ամենա փոքր նպատակ մը չնորհէր կը տնտեսան։ Կրկին ափսոս։ Միթէ կսպասեն որ մեռնին եւ հող դառնան, որպէս զի անոնց անկենդան բեկորը ամբողջելու փառքը ունենան։

Օ. ՕՐԳԵԼ

— Սամաթիոյ թաղին ամէն ժամանակ յառաջադիմական գործերու մէջ նշանաւոր դառնուին ապացուցանելու հարկ չկայ։ Մեր ընթերցողները կը յիշեն տակաւին Ս. Սահակեան Սանից կազմած խնայողական ընկերութեան նշանաւոր ըսածնիս։ Այլ գործադարար երբ որ Ազգ. յառաջադիմութենէ կը դադրի, ան ատեն կարծես թէ Սամաթիա ալ կը թմրի եւ ամենեւին շարժման նշան մը ցոյց չտար։ Ուստի զարմանք չէ որ թաղական խորհուրդը, չի գիտցուի ինչ պատճառաւ հրաժարական կուտայ, եւ թաղին գործերն ալ անորոշ վիճակի մը մէջ կը թողու։ Թաղական խորհուրդն այս առթիւ իր չորեքամեայ հաշուեցուցակն ալ հրատարակած է, բայց եթէ մեր առած տեղեկութիւնը սխալ չէ, թէ եւ տնտեսական խորհրդոյ վաճառքեալ օրինակ մը զրկուած է կրօն հաշուեցուցակին տալիս, սակայն յիշեալ խորհրդոյ վաճառքումը չեն ստացած ոչինչ հաշիւները։ Ըստ մեզ ուրիշ մեծ պակասութիւն մ'ալ կայ, որն որ բաւական ուշադրութեան արժան է։ Թաղական խորհուրդը չորս տարուան հաշիւները կը հրատարակէ մինչեւ 1863 տարւոյն վերջը, բայց անկէ առիւն մինչեւ հրաժարուելուն օրը 5 ամսեայ հաշիւները զարմանալի զանցառութեամբ ի բաց թողուած են, ինչպէս նաեւ անշարժ ստացուածոց ինչ արժէք ունենալը նշանակուած չէ։

Ներկայ տպուելու ատեն արժանահաւատ անձանց կողմէն լուր ատինք որ՝ Թաղական Ժողովոյ կողմէն Գեր. Ներքէս Եպիսկոպոս եւ յարգամեծար Կոնստանտին Անդրանիկ պէյ ի պաշտօնէ քննիչ կարգուած են այս խնդրոց վերջ տալու համար։ Վստահ ենք որ վերոյիշեալ արժանքնոր անձինք աշարուիլ անկողնապահութեամբ Սամաթիա պիտի անդորրացնեն։

ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՏԱՐԱՆՈՒ ԼԵԶՈՒԻ

ԱՇԽԱՏԱՐԱՆԻ ԱՅՍՏ. Մ. Տ. ԲԵՐԵՃՅԱՆ

Թէպէտ զրաբաւ լեզուի համար գրուած ամեն տեսակ բերականութիւններ չեն պակսիր բայց այս դարուս մէջ յայտնի է որ աշխարհաբառը ազգային լեզու դարձած է և իւր կանոններն աւանդուելու պէտք ունին։ Պ. Քիրէճեան այս առաջին փորձն յաճախ առնելով յիշեալ օգտակար գրքոյը գրած է որուն կարեւորութիւնը ի վաղուց հետէ կըզացուէ։ Կը ծախուի ամեն Հայ գրավաճառաց քով ի գին 8 զուրուշ։

Կարին (Երզրում) երթալու համար երկու համեստ ԴԱՍՏԻԲԱՐԱՅԻՆԵՐ Կուգուրն, որք հայերէն կարդալ, գրել և ասղնեգործութիւն գիտնալու են։ Կարեւոր տեղեկութիւններն ստանալու համար, իմամ Ալի խանը Ն°13, Համազգային Տպարանը հարցնելու է։

ԱՇԽԱՏԱՐԱՆԻ ԱՅՍՏ. Մ. Տ. ԲԵՐԵՃՅԱՆ

Ա. ՔԻՐԵՃՅԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ. Ա. ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՊԱՐԱՆ